

ความคิดเห็นและบทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาในการปรับตัวของสมาชิกและ
ประชาชนให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

เอนก ชีพลีอชา

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ การศึษาตามหลักสูตร ปริญญา สังคมวิทยา มหาบัณฑิต

ภาควิชา สังคมวิทยา และ มานุษยวิทยา

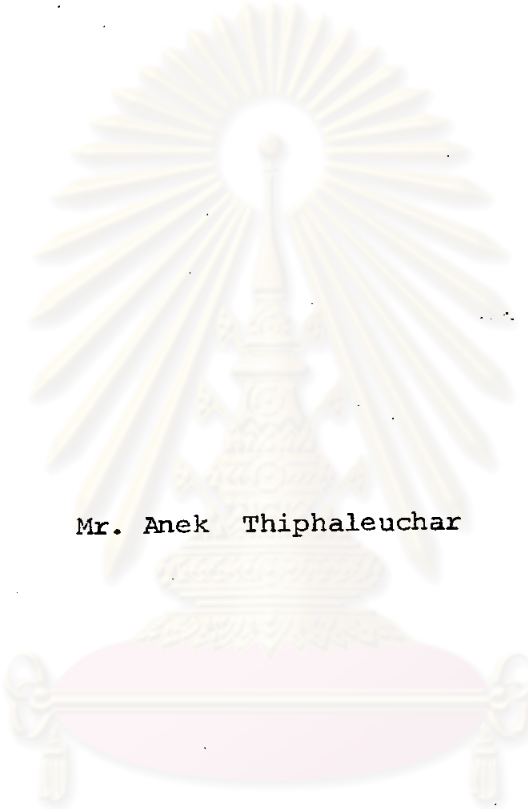
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๖

011075

118181338

THE OPINION AND ROLES OF LEADERS OF THE BUDDHIST ASSOCIATION IN THE
ADAPTATIONS AND COMPATABILITY OF ITS MEMBERSHIPS AND THE PUBLIC
WITH THE MODERNIZATION OF THAI SOCIETY

Mr. Anek Thiphaleuchar

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Sociology

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

ISBN - 974-562-723-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความเห็นและบทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาในการปรับตัวของ
สมาชิกรวมและประชาชนให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย

ชื่อนิสิต นาย เอนก ทิพลีธชา

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ประ เสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ปีการศึกษา ๒๕๒๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นและบทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาทั่วประเทศต่อการปรับตัวของสมาชิกรวมและประชาชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ โดยนำเอาลักษณะที่เกี่ยวข้อง ภูมิหลังของผู้นำในด้านอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ถิ่นที่อยู่อาศัย รายได้ที่คิดว่ามีอิทธิพลต่อความคิดเห็นและบทบาทในการปรับตัวพัฒนาให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จากการค้นคว้าเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยการใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์อย่างตามจุดมุ่งหมาย โดยใช้ตัวอย่างประชากรผู้นำ ๑๒๕ คน จากสมาคมทางพุทธศาสนาทั่วประเทศ และจากที่ผู้วิจัยไปสังเกตการณ์ปฏิบัติงานจากกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้นำ จากสมาคมพุทธศาสนาทั่วประเทศไทย และผู้นำที่เด่น ๆ ในทางพุทธศาสนา การวิเคราะห์ทางสถิติส่วนมากใช้เป็นการอัตราส่วนร้อยละ และแยกตามความแตกต่างของภูมิหลัง เช่น เพศ อายุ ถิ่นที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ ส่วนการวิเคราะห์รวมเป็นการอัตราส่วนร้อยละ

ผลการวิจัย ผู้นำส่วนมากเป็นชาย ๗๖.๘ อัตราส่วนของผู้ชายในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนมากกว่าผู้นำชายในต่างจังหวัด อายุของผู้มีส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๔๐-๔๙ ปี รองลงไปคือ ผู้นำมีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป คือ ๔๔.๘% และ ๓๔.๔% ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าส่วนมากมีอายุมากแล้ว โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ กลุ่มผู้เกษียณอายุราชการ ๖๐ ปีแล้วมาสนใจรวมกลุ่ม

ในสมาคมทางพุทธศาสนามากที่สุด ระดับการศึกษาผู้นำในกรุงเทพฯ จะมีการศึกษาสูงกว่า ผู้นำในต่างจังหวัด คือ มีการศึกษาดั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไปร้อยละ ๖๑.๔ แต่ผู้นำในต่างจังหวัด เป็นผู้มีความสนใจในพุทธศาสนาและได้เปรียญธรรมเป็นส่วนมาก ผู้นำชายมีอัตราส่วนร้อยละ ได้รับการศึกษาสูงกว่าผู้นำที่เป็นหญิง อาชีพของผู้นำส่วนมากรับราชการ ๖๐.๐ รองลงมาคือ ประกอบการค้าและบริการเอกชน ที่เป็นเกษตรกรมีเพียง ๕.๑ รายได้ส่วนมากตั้งแต่ปานกลางขึ้นไป คือ ๔,๐๐๐ - ๖,๐๐๐ บาท โดยผู้นำในกรุงเทพฯ มีรายได้ส่วนมากสูงกว่า ๖,๐๐๐ บาทขึ้นไป ผู้นำเหล่านี้เข้ามารวมกลุ่มกันเป็นสมาคม เพื่อฟื้นฟูส่งเสริมและศึกษาหลักธรรมของพุทธศาสนาที่ถูกต้องตามหลักธรรม ที่ผู้นำเชื่อมั่นว่าหากสังคมได้ปฏิบัติตามแล้วก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาได้อย่างแท้จริง คือ ช่วยพัฒนาทั้งตัวเอง ครอบครัว สังคม หมู่คณะชาติ บ้านเมือง และช่วยเหลือชาวโลก ผู้นำที่มาร่วมกันเป็นสมาคมนับตั้งแต่แรกเป็นผู้ได้รับการศึกษา มีผลให้มีความคิดที่ค่อนข้างเป็นวิทยาศาสตร์ สามารถเข้าใจปัญหาเพื่อนำมาร่วมกันพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมให้เป็นสมัยใหม่ โดยนำหลักธรรมมาปฏิบัติเป็นทางสายกลางที่ไม่เน้นสุดโต่งการพัฒนาทางด้านวัตถุ ให้คนในสังคมไทยได้รับการศึกษาหลักคำสอนในพุทธศาสนาแล้วนำไปปฏิบัติที่สมควรแก่ธรรม เป็นสัมมาทิฐิหรือความเห็นชอบ ก็ยังผลให้เกิดความสงบสุข และพัฒนาเจริญไปในแนวทางที่สังคมไทยปรารถนา

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title The opinion and Roles of Leaders of the Buddhist Associations in the Adaptation and Compatability of its Memberships and the Public with the Modernization of Thai Society.

Name Mr. Anek Thiphaleuchar

Thesis Advisor Professor Prasert Yamklinflung

Department Sociology and Anthropology

Academic year 1983

Abstract

The purpose of this thesis is to study the opinions and roles of the leaders of Buddhist organization in Thailand. The adjustment of the members of Buddhist organization and Thai people to the modernization process is also studied. The factors considered are socio-economic backgrounds of the leaders including ages, sexes, education, profession, residences and incomes. The data that are used in this study are from library research and field trips. The primary data are collected by means of interviewing a sample of the leaders of the Buddhist Associations using statistical analysis in terms of percentage is made according to the categories of sex, ages, residence, education, profession and income level of the leaders.

It is found that most of the leaders are male (76.8%). The ratio of male to female leaders in Bangkok is higher than that in the provinces. The average ages of most leaders are 40-49 years (44.8%) and 60 and over (34.4%)

The leaders in Bangkok have higher education than the leaders in rural areas and 61.5% of the leaders in Bangkok have bachelor degrees. Most of the leaders in the rural areas received traditional Buddhist education. The male leaders are more educated than the female leaders. About 60% of the leaders work in are the government sector. The rest are in private sector and only 5.1% of the leaders are farmers. The incomes are between 4,000 ฿ and 6,000 ฿. About 60% of leaders in Bangkok have an income of over 6,000 ฿. These leaders have joined together to form an organization. The purpose is to reorganize, support and study the doctrines of Buddhism. They believe that should the society follows these doctrines it will help what they called "a true development" which means the development of oneself, one's family, one's own nation and finally the whold population. These leaders are all educated, thus it is rather certain that their thoughts and behavior are quite rational they can comprehend the problems and thus help find solutions in a modern way, that is, incorporating the buddhist doctrines and emphasize mental rather than materialistic development. As a result, Thai people could follow the Buddhist doctrines and this leads to a peaceful and developed society as it should be.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ศาสตราจารย์ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟ้า อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการศึกษา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทั้งเป็นผู้มีส่วนให้กำลังใจโดยตลอด รวมทั้งรองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ อาจารย์ William J. Klausner รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สุขสำราญ ซึ่งได้กรุณาตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ให้ข้อคิดแก้ไขส่วนที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์ขึ้น

ในการขอร่วมมือสัมภาษณ์ผู้นำได้สะดวกและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ก็ด้วยศาสตราจารย์ ประภาส อวยชัย ที่ได้กรุณามิจดหมายถึงผู้นำและ แนะนำผู้วิจัย รวมทั้งความช่วยเหลือจากทางบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และท่านกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์แพทย์หญิง จินดาภา สายัณห์วิกลิต รองศาสตราจารย์ เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ อาจารย์จันทร์ ทศานนท์ คุณสัตยปาน ปาเหลา ที่ช่วยกรุณาเป็นกำลังสนับสนุนให้ทำงานได้ใน เวลาที่ต้องการ และ เช่นเดียวกันที่บัณฑิตวิทยาลัยได้กรุณาให้ทุนในการวิจัย

การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เมื่อมีข้อขัดข้อง อาจารย์ ดร.มลิินทร์ สำเภาเงิน สถาบันคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณยงยุทธ รักษาศรี ได้ช่วยแนะนำเป็นอย่างดี นอกจากนี้ก็มี คุณยุพดี ทิพพันธุ์ ที่ช่วยพิมพ์โรเนียวแบบสอบถามและงานธุรการต่าง ๆ เป็นอย่างดี ยังได้คุณเปรมฤดี เตชะโสภารณ พิมพ์ต้นฉบับให้ จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และ เช่นเดียวกันบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ผู้ร่วมงานในห้องธุรการ คณะรัฐศาสตร์ ทุก ๆ คนที่ช่วยเหลือผู้วิจัย

จะขาดเสียมิได้ คือ คุณพ่อ คุณแม่ คุณยาย พี่ง แฝงสะดู ที่ได้ช่วยให้ผู้วิจัยมาแต่ต้นจนได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยนี้ แต่คุณยายท่านก็จากโลกไปโดยที่ยังไม่เห็นความสำเร็จของหลาน ขออุทิศคุณความดีแด่คุณยายผู้มีพระคุณที่ช่วย เป็นกำลังใจให้ต่อสู้อุปสรรคมาโดยตลอด และ เช่นเดียวกันขอกราบขอบพระคุณ คุณยาย เป้า พัดนสมบูรณ์ ในขณะที่ศึกษานี้ก็เป็นกำลังใจให้เรียนได้

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑	สภาพความเป็นมาความสำคัญของปัญหา และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑
	สภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑
	ก. ความสำคัญของศาสนาต่อสังคม ๑
	ข. ความสำคัญของพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของคนไทย ๖
	ค. อิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่.. ๘
	สถาบันพระสงฆ์และวัด ๑๑
	ผู้นำและสมาชิกของบรรดาสมาคมทางพุทธศาสนาต่าง ๆ ในสังคมไทย.. ๑๓
	การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) ของสังคมไทย.. ๑๕
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑๗
๒	แนวคิด งานที่ เคยศึกษามาก่อนและสมมุติฐาน ๑๘
	แนวคิดศาสนากับขบวนการทำให้ เป็นสมัยใหม่ ๑๘
	บทบาทของสถาบันศาสนาสมาคมทางพระพุทธรศาสนากับการสร้างความเป็น สมัยใหม่ ๒๔
	หน้าที่ของศาสนาตามทัศนะนักสังคมวิทยา ๒๔
	อิทธิพลของสถาบันพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย ๓๒
	อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ต่อความ เชื่อทางพุทธศาสนา และสถาบันพุทธศาสนา ๓๕
	การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ทางพุทธศาสนาสมัยราชการที่ ๕ ๓๗
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๓๘

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยคนตะวันตก	๔๕
ขอบ เขต และวิธีการศึกษาวิจัย	๔๘
วิธีดำเนินการวิจัย	๕๐
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	๕๒
๓ ประวัติความเป็นมาของสมาคมทางพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย	๕๓
บทบาทที่สมาคมได้ เผยแพร่ธรรมที่ผ่านมา	๕๔
บทบาทในการติดต่อกับองค์การพุทธศาสนาภายนอกประเทศ	๕๗
๔ ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนา	๕๘
ผู้นำและสมาชิกของสมาคมทางพุทธศาสนา	๕๘
การเลือกตั้งผู้จะเป็นผู้นำหรือกรรมการ	๖๐
๕ ความคิด เห็นของผู้นำในเรื่องพุทธศาสนาและหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาให้เป็น สมัยใหม่ของสังคมไทย	๗๔
ความคิด เห็นของผู้นำ เกี่ยวกับความ เชื่อของคนต่อพุทธศาสนาในปัจจุบัน...	๘๑
ความคิด เห็นของผู้นำทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาสังคมไทยให้เจริญก้าวหน้า เป็นสมัยใหม่	๘๒
ความคิด เห็นของผู้นำ เกี่ยวกับความ เหมาะสมของพุทธศาสนา	๘๒
๖ ความคิด เห็นของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับบทบาท งาน และกิจกรรม ของสมาคมทางพุทธศาสนาและของตัวผู้นำ เองต่อการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของ สังคมไทย	๑๑๔
การวิเคราะห์ความคิด เห็นของผู้นำ เกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนา ที่กำลังทำอยู่	๑๒๓

สารบัญ(ต่อ)

บทที่

หน้า

	การวิเคราะห์พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทาง พระพุทธศาสนาและตัวผู้นำเอง ควรจะมีหน้าที่ บทบาท ทำอะไรบ้าง เพื่อพัฒนาสังคมไทย	๑๓๔
	การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้นำสมาคมทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับ เรื่องบทบาทของผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เอง ว่าทำอะไรบ้าง มีส่วนอะไร บ้างในการปรับตัวของสมาชิกและประชาชน ให้สอดคล้องกับความ เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย	๑๓๘
๗	สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๔๕
	วัตถุประสงค์ของการวิจัยและผลการวิจัย	๑๔๘
	ข้อเสนอแนะสำหรับรูปแบบของทฤษฎี	๑๕๙
	บรรณานุกรม	๑๖๐
	ภาคผนวก	๑๖๑
	ประวัติ	

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตาม เพศ	๖๗
๒. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตามอายุ	๖๘
๓. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตามระดับการศึกษา	๖๘
๔. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตามระดับการศึกษาแยกตาม เพศ	๗๐
๕. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตามอาชีพ	๗๑
๖. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตามระดับรายได้ต่อ เดือน	๗๒
๗. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตาม เหตุผลที่ทำให้ เข้าร่วมสมาคม ทางพุทธศาสนา	๗๔
๘. อัตราร้อยละของผู้นำจำแนกตามจำนวน ปีที่ เข้าร่วมร่วมในสมาคม ทางพุทธศาสนา	๗๖
๙. อัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับความ เชื่อ ของคนต่อพุทธศาสนาและ ระดับการศึกษา	๘๒
๑๐. อัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับความ เชื่อ ของคนต่อพุทธศาสนาและระดับรายได้	๘๒
๑๑. อัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตาม เหตุผล เกี่ยวกับผลดีในการใช้ หลักพุทธศาสนา เพื่อชด ภูเขาทางสังคม และ เผยแพร่คำสอน พุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาให้ เป็นสมัย ใหม่ของสังคมไทย	๘๓
๑๒. อัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับความ เหมาะสมของพุทธศาสนาในการพัฒนาของสังคมไทย	๘๔
๑๓. อัตราส่วนร้อยละของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับการใช้ พุทธศาสนาสร้างความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย	๘๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๑๔.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พุทธศาสนา โดยทั่วไปในการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย และเพศ, อายุ, ที่อยู่อาศัย, ระดับการศึกษา, อาชีพ และระดับรายได้	๑๐๒
๑๕.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมของพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย	๑๐๖
๑๖.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่ร่วมมือในรูปสมาคมทางพุทธศาสนา	๑๒๑
๑๗.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของบุคคลที่จะเข้ารับ เป็นสมาชิกของสมาคม	๑๒๒
๑๘.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาที่กำลังทำอยู่	๑๒๓
๑๙.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนาจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องบทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการช่วยพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย	๑๒๔
๒๐.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท งาน และกิจกรรมของสมาคมทางพุทธศาสนาในการช่วยพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย และเพศ, อายุ, ที่อยู่อาศัย, ระดับการศึกษา, อาชีพ และระดับรายได้	๑๓๑
๒๑.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำเองที่ทำหน้าที่พัฒนาสังคมไทยให้เจริญเหมาะสม เป็นสมัยใหม่ตามความต้องการ	๑๓๔
๒๒.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสมาคมทางพุทธศาสนาต่อการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสมัยใหม่ที่เหมาะสม	๑๔๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๒๓.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับเรื่องบทบาทของผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เองว่าทำอะไรบ้าง มีส่วนอะไรบ้างในการปรับปรุงตัวของสมาชิกและประชาชนให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่	๑๔๕
๒๔.	อัตราส่วนร้อยของผู้นำจำแนกตามความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของตัวผู้นำที่ให้สัมภาษณ์เองในการช่วยพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย และเพศ, อายุ, ที่อยู่อาศัย, ระดับการศึกษา, อาชีพ และระดับรายได้	๑๔๕

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย